

معاونت پژوهش و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی
Vice President For Research

راهنمای جامع پایان نامه نویسی - قسمت چهارم

چگونه پایان نامه بنویسیم؟ راهنمای کامل نوشتن پایان نامه و رساله

دسته بندی : پایان نامه نویسی

تدوین و نگارش پایان نامه یکی از الزامات تحصیل در دوره های تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) است. پایان نامه یا تز (یا رساله) نوشتاری است که دانشجو در رابطه با موضوعی خاص مربوط به رشته تحصیلی خود می نویسد تا مدرک تحصیلی بگیرد. در پایان نامه، دانشجو سؤال یا موضوعی را بررسی می کند و با تجزیه و تحلیل یا تجارب علمی یا آزمایشی به آن پاسخ می دهد. بنابراین پایان نامه باید دارای مشخصات و ویژگی هایی باشد که آن را از نظر استادان راهنما و مشاور و سپس نزد داوران قابل قبول سازد. اغلب دانشجویان به دلیل اینکه اجرای پایان نامه اولین کار پژوهشی آن هاست در انجام این کار دشواری های متعددی دارند. بنابراین باید در ابتدا بدانند چه اصولی را باید برای پایان نامه نویسی رعایت کنند.

ساختار کلی پایان نامه :

پس از انتخاب موضوع پایان نامه باید به آماده سازی بخش های مختلف آن پردازید. ساختار کلی پایان نامه بدین شکل است:

- صفحات آغازین (جلد ، صفحه بسم الله الرحمن الرحيم، صفحه عنوان، صورت جلسه دفاع از پایان نامه، تعهدنامه، چکیده، فهرست)
- فصول پایان نامه
- منابع و مراجع
- ضمیمه ها و پیوست ها
- صفحات پایانی (ترجمه چکیده به انگلیسی، صفحه عنوان انگلیسی)

همانطور که می بینید اولین چیزی که پس از انتخاب موضوع در یک پایان نامه مطرح می شود عنوان پایان نامه است. شما باید بدانید یک عنوان خوب برای پایان نامه چه ویژگی هایی دارد و بر اساس آن بهترین عنوان را برای پایان نامه خود انتخاب کنید.

چگونه یک عنوان خوب برای پایان نامه بنویسیم؟

وقتی شروع به نوشتن پایان نامه می کنید با مسائل مختلفی روبه رو می شوید، شما تا به اینجا با رعایت نکاتی که در راهنمای انتخاب موضوع پایان نامه گفته شد، موضوع مناسب پایان نامه تان را انتخاب کرده اید و حالا باید یک عنوان خوب برای آن انتخاب کنید. در این مرحله شاید این سوالات برای شما پیش بیاید: «چگونه یک عنوان خوب برای پایان نامه بنویسیم؟» و یا «یک عنوان خوب برای پایان نامه چه ویژگی هایی باید داشته باشد؟». عنوان پایان نامه یک صفحه را به خود اختصاص می دهد و همین یک صفحه نیز ارزش زیادی به پایان نامه شما می بخشد. بنابراین باید بدانید در صفحه عنوان پایان نامه چه چیزهایی قرار می گیرد:

این صفحه دارای موارد زیر است :

- آرم و نام دانشگاه
- عنوان پایان نامه (همچنین عنوان فرعی)
- نام و نام خانوادگی نویسندگان و محققان
- نام دانشگاه محل تحصیل
- نام دانشکده
- زمان تحویل پایان نامه
- نام و محل تدریس استاد راهنما
- نام و محل تدریس استاد مشاور
- آدرس ایمیل اساتید راهنما و مشاور

اصول انتخاب نام و عنوان پایان نامه :

در صفحه عنوان، چیزی که از همه مهم تر است و درباره پایان نامه شما صحبت می کند اسم پایان نامه است بنابراین باید این عنوان نیز با زیرکی خاصی انتخاب شود. پس نیاز است اصول انتخاب عنوان پایان نامه را بدانید.

عنوان باید خاص باشد

عنوان پایان نامه باید خاص و محدود باشد. عنوان را به صورت کلی بیان نکنید و سعی کنید آن را دقیق تر و محدودتر بیان کنید به طوری که تنها محتوای پایان نامه را شرح دهد.

عنوان نباید خیلی تخصصی باشد

این مساله را نیز در نظر داشته باشید، نباید عنوانی انتخاب کنید که فقط متخصصین امر آن را بفهمند. عنوان باید برای گروه هدف مخاطبین مناسب باشد.

از فرمول ها و علائم اختصاری استفاده نشود

شما نباید در عنوان پایان نامه خود از علائم اختصاری استفاده کنید، مثلا اگر می خواهید درباره موضوعی همانند MS مقاله ای بنویسید ذکر نام این بیماری به صورت اختصاری در عنوان صحیح نیست، یعنی به جای اینکه بنویسید ” بررسی علائم بیماری MS در بیماران ایرانی ” بهتر است بنویسید ” علائم بیماری مولتیپل اسکلروزیس در بیماران ایرانی ”.

سپس در اولین جایی از متن که به چنین چیزی اشاره شد آن را به صورت اختصاری داخل پرانتز ذکر کنید.

عنوان باید کوتاه و مختصر باشد

عنوانی که شامل ۸ الی ۱۲ کلمه است معمولا عنوان مناسبی است. عنوان های خیلی طولانی مثلا آنهایی که بیش از ۲۰ کلمه دارند ضعیف به شمار می آیند. هرچند این بدین معنا نیست که باید عنوان خود را خیلی کوتاه و کلی بیان کنید. با دانستن این محدوده ها می توانید در استفاده از لغات و کلمات صحیح برای انتخاب عنوان پایان نامه دقت بیشتری داشته باشید.

عنوان مشخص و واضح انتخاب کنید

عنوانی که برای پایان نامه انتخاب می کنید در عین مختصر بودن باید قابل فهم، مشخص و بدون ابهام باشد و نکته ای کلیدی در آن وجود داشته باشد که به آن جذابیت ببخشد.

از آوردن کلمات اضافی اجتناب شود

استفاده از کلماتی که هیچ کمکی به فهم عنوان و موضوع پایان نامه ندارد مناسب نیست، بنابراین با دانستن اینکه چه کلماتی هیچ نقشی در دقت، صحت یا جذابیت عنوان پایان نامه ندارند و با حذف کردن آن‌ها می‌توانید عنوانی مختصرتر در عین حال صحیح‌تر ارائه دهید. برای مثال کلمات بررسی، مقایسه، مطالع‌های در زمینه، پژوهشی در حیطه و مواردی از این قبیل در اغلب عناوین پایان نامه اضافه هستند و بهتر است حذف شوند. مثلاً عنوان “بررسی اثربخشی درمان با داروی X به روی بیماری X” می‌تواند به عنوان صحیح‌تر “اثر X در بهبود X” تبدیل شود.

سوال بپرسید

برای انتخاب یک عنوان پایان نامه مناسب باید این سوال را از خودتان بپرسید که این تحقیق چه چیزی را قرار است نشان دهد و چه چیزی را نشان نمی‌دهد. حتی می‌توانید جملاتی که به ذهنتان می‌رسد را یادداشت کنید تا از بین آن‌ها صحیح‌ترین و جذاب‌ترین عنوان را انتخاب کنید.

زمان و مکان مطالعه ذکر شود

اگر پایان نامه شما از نوع توصیفی است بهتر است زمان و مکان تحقیقات انجام شده را در عنوان بیاورید.

مثلاً اگر می‌خواهید درباره میزان شیوع یک بیماری یا آگاهی مردم در مکان خاصی تحقیق کنید باید نام مکان و زمان تحقیق انجام شده در عنوان بیاید. مثلاً “میزان شیوع بیماری دیابت در میان روستاییان شهر تهران در سال ۱۳۹۳”.

چکیده

پس از عنوان پایان نامه، چکیده نقش مهمی در آن ایفا می‌کند چرا که چکیده موجب می‌شود خواننده به مطالعه پایان نامه علاقه مند شود بنابراین باید بسیار دقیق و صحیح نوشته شود. چکیده باید علاوه بر کوتاه بودن به برخی از اصلی‌ترین سوالاتی که در ذهن خواننده وجود دارد پاسخ دهد.

سئوالاتی از قبیل :

- در این پژوهش به چه مساله ای پرداخته شده است؟
- ضرورت پرداختن به این مساله چیست؟
- پژوهش به چه روشی انجام شده است؟
- نتایج و کاربرد حاصل از این پژوهش چه بوده است؟

به طور کلی، چکیده باید اهمیت پایان نامه را توضیح دهد اما به طور مختصر و حداکثر ۴۰۰ کلمه. چکیده باید قابل خواندن باشد، اطلاعات موجود در عنوان نباید در آن تکرار شوند و رفرنس نیز در این قسمت از پایان نامه داده نمی شود.

فهرست ها

بعد از چکیده پایان نامه، به ترتیب فهرست مطالب، فهرست علائم و نشانه ها، فهرست جداول، فهرست اشکال و سایر فهرست ها قرار می گیرند. در فهرست ها صفحات اولیه پایان نامه (تقدیر و تشکر، چکیده و ...) ذکر نمی شوند.

دقت داشته باشید که عناوین ذکر شده در فهرست باید دقیقاً با عناوین خود متن یکی باشند، حتی این مساله باید در شماره گذاری، نقطه گذاری یا با حروف بزرگ نوشتن نیز رعایت شود. همچنین در نظر داشته باشید که عناوین سرفصل ها مختصر و گویا باشند و به صورت جملات طولانی ذکر نشوند. اگر عناوین اصلی دارای زیرشاخه هستند حتماً در فهرست این زیرشاخه ها را با تورفتگی (Indentation) مشخص کنید.

فصول پایان نامه

پایان نامه های کارشناسی ارشد طبق استاندارد اکثر دانشگاه ها شامل ۵ فصل می شوند. این

فصول به ترتیب موارد زیر را در بر می گیرند:

- فصل اول: مقدمه و طرح مسئله (کلیات تحقیق)
- فصل دوم: مروری بر منابع یا روش تحقیق
- فصل سوم: مدل ها و ایده های تحقیق
- فصل چهارم: نتایج تحقیق
- فصل پنجم: نتیجه گیری جمع بندی و پیشنهادات

فصل اول : کلیات تحقیق

فصل اول پایان نامه با مقدمه آغاز می شود. برای نوشتن مقدمه باید بدانید باقی قسمت های پژوهش در مورد چه موضوعاتی هستند. پس بهتر است ابتدا بخش های دیگر پایان نامه را تکمیل کنید و پس از آن به نگارش بخش ها و زیرشاخه های مقدمه بپردازید.

جمله ی اول مقدمه بسیار مهم است، این جمله می تواند خواننده را برای خواندن ادامه پایان نامه متقاعد کند. پاراگراف های بعدی باید به موضوعاتی از جمله تحقیقات پیشین در زمینه موضوع پژوهش، افرادی که ایده اولیه این موضوع را مطرح کردند و همچنین جدیدترین مطالعاتی که در این زمینه انجام گرفته بپردازد. در نهایت باید توضیح داده شود که چرا مطالعات بیشتری در این زمینه لازم است.

اگر هنوز در نوشتن مقدمه پایان نامه تردید دارید نکاتی درباره نوشتن مقدمه پایان نامه را مطالعه کنید. همچنین بد نیست به طور دقیق تر و شفاف تر بدانید فصل اول پایان نامه چگونه نوشته می شود؟

فصل دوم : روش تحقیق

در این فصل از پایان نامه اطلاعاتی ارائه می شود که خواننده را متقاعد کند نتایج بدست آمده در این پژوهش درست است. همچنین به برخی سوالات نیز در این قسمت باید پاسخ داده شود. این بخش همچنین نشانگر پیشرفت اطلاعات و دانش پژوهشگر در یک رشته تحقیقاتی است. بنابراین باید سابقه موضوع به خوبی بررسی شود و متنی که ارائه می شود فواید زیر را داشته باشد:

- افزوده شدن اطلاعات محقق در رابطه با مطالعه و تحقیقاتش
- قرار گرفتن تجربیات دیگران در اختیار محقق
- عدم انجام دوباره کاری
- آشنایی محقق با انواع مختلف روش هایی که در آن تحقیق به کار می رود
- آشکار شدن نقاط ضعف و نقص اطلاعات در رابطه با موضوع تحقیق
- محقق می تواند آسان ترین روش تحقیق برای مساله مورد مطالعه اش را انتخاب کند.

فصل سوم: مدل ها و ایده های تحقیق

این فصل از پایان نامه نقش سرنوشت سازی را ایفا می کند. در این فصل متغیر معرفی می شود، متغیر در اصل خصوصیات و حالات مورد اندازه گیری است که می تواند تغییر کرده یا تغییر ایجاد کند بنابراین هنگام طرح و برنامه ریزی یک تحقیق مهم است که متغیرهایی که اندازه

گیری خواهند شد انتخاب شده و تشریح شوند چرا که متغیرها با اهداف تحقیق ارتباط خواهند داشت.

فصل چهارم: یافته های تحقیق یا نتایج پایان نامه

فصل چهارم نیز از اهمیت بالایی برخوردار است و برخی آن را قلب تپنده پایان نامه می دانند چرا که در این قسمت، نتایج حاصل از حل معادلات، شبیه سازی یا انجام آزمایشات بیان می شود و به طور کلی می توان نتایج حاصل از تدوین پایان نامه را در این قسمت بدست آورد.

این فصل از پایان نامه جایست که پاسخها در آن قرار دارند بنابراین باید فقط محدود به ارائه داده ها باشد و در آن تفسیری صورت نگیرد.

- نتایج تحقیق را می توانید در قالب نمودار، آمار، جداول و شکلها ارائه دهید.
- بازه تغییر و تفسیر اطلاعات را نیز مشخص کنید.
- نتایج ردکننده فرضیات تحقیق و پژوهش را نیز مانند نتایج تاییدکننده فرضیات آن بیان کنید.
- به قدری وارد جزئیات شوید که دیگران نیز بتوانند تفسیر خودشان را داشته باشند و توضیحات خود را ارائه دهند.
- نتایج کلیدی باید در جملات واضح و روان در ابتدای پاراگراف بیان شود.

فصل پنجم: خلاصه تحقیق و تفسیر نتایج

آخرین بخش از فصول پایان نامه بخشی است که در آن نتایج نهایی تفسیر و بررسی شده و پیشنهاداتی ارائه می شود. هدف از نگارش این فصل بازگشت به بیان مساله و هدف اصلی تحقیق است.

فصل پنجم می تواند نقش فشرده ای از تحقیق را برای کسانی که وقت خواندن تمام مطالب گزارش را ندارند ایفا کند. بنابراین، این بخش به طور خلاصه و اجمالی هر آنچه در فصلهای مهم گزارش تحقیق بیان شده است را بازگو می کند.

برای ارائه این بخش سعی کنید از دید خواننده ها فکر کنید. فصل چهار نتایج را ارائه می کند در حالی که فصل پنج معنای این نتایج را می گوید. در پایان این قسمت می توانید پیشنهادات خود را در رابطه با نتیجه تحقیق ارائه دهید و توصیه هایی برای انجام پژوهش های بیشتر داشته باشید.

منابع و مراجع

پس از اتمام فصول پایان نامه باید به منابع و مراجع اشاره شود. سعی کنید هر منبعی که از آن برای تهیه پایان نامه استفاده کرده‌اید را در این بخش جای دهید، از آوردن منابع در متن به صورت زیرنویس خودداری کنید.

ویرایش پایان نامه

در نهایت پایان نامه شما نیاز به ویرایش خواهد داشت بنابراین بهتر است پس از اتمام کار نگارش پایان نامه، آن را از نظر ساختار و محتوا بررسی و ویرایش کنید. پایان نامه را چند بار بخوانید تا مطمئن شوید هیچ اشتباه چاپی، املائی یا جمله بندی در متن وجود ندارد.

می توانید از نرم افزارهایی که دیکته لغات را بررسی می کنند (مانند ویراستیار) استفاده کنید. خواننده شدن پایان نامه توسط افراد دیگر نیز می تواند به شما کمک کند نکاتی که از دید شما دور مانده اصلاح شود.

در ویرایش نهایی پایان نامه دقت داشته باشید که محتوا و مطالب تکراری نباشند و از لحاظ منطق و ارتباط معنایی با سایر قسمت ها همخوانی داشته باشند. سبک نگارش فصول و معنای فصول نیز نباید با یکدیگر متفاوت باشد.

اگرچه تعداد صفحات پایان نامه در رشته ها و موضوعات مختلف متفاوت است اما معمولا به طور استاندارد یک پایان نامه با تمامی جداول، شکل ها، منابع و مراجع چیزی حدود ۷۰ الی ۱۰۰ صفحه است.